

Gondolatok a Civil etikai kódexhez

A Dr. Papp Miklós, Dr. Bencze Izabella, Dr. Bodó Barna és Dr. Fricz Tamás írásaival 2012-ben a Nemzeti Együttműködési Alap és a Szövetség a Polgári Magyarországért Alapítvány támogatásával megjelent „Civil etikai kódex” című kötet a civil társadalom országot, társadalmat, gazdaságot építő erejének és a civil lét mibenlétének a mélységeig, gyökerekig lemenő leírása. A könyv átfogó képet és magyarázatot ad a civil társadalom és az erkölcs elengedhetetlen összefüggéséről, ez a szimbiózis adja meg a civil lét minőségét.

A kötetben szereplő írások szemléletét rokonságba lehet hozni a gondolkodástörténet egyik legnagyobb alakjával, aki a keresztény filozófiai és morális szemléletmód megalapozója; Aquinói Szent Tamás tanítása visszaköszön a kötet írásaiban. A Summa Theologiae Második rész 1. Előszava így ír: „[...] az embert abból a szempontból vizsgáljuk, amennyiben szabad akaratú és saját cselekedetei fölött hatalommal rendelkező lényként ő maga saját tetteinek létele.” Aquinói Szent Tamás meghatározza ezzel a moralitás lényegét, amit a könyv is magáénak vall: az ember szabadsága, önrendelkezése, autonómiája, célra irányultsága és értékrendje megadják azt a sajátos emberi minőséget, amit az ember erkölcsiségének mondhatunk. A könyv rokonságát a tamási gondolkodásmóddal a természetjogra, természettörvényre való utalások is mutatják. Papp Miklós és Bencze Izabella az erkölcsös emberre ill. az etikai kódex mibenlétére utalva explicite is hivatkoznak a természetjogra, annak tartalmára. A Bencze Ilona által körülírt etikai kódexnek van fogalma [objektív] „jó”-ról és „rossz”-ról – amely mai relativista és a szubjektivitást igenlő világunkban üdítően más paradigma –, és van fogalma a Tíz parancsolatról – szintén a jelenlegitől eltérően egy másik paradigmát képviselve. A civil társadalom, ahogyan azt megismerjük a kötetből, letéteményese egy másik világrendnek, amely élhetőbb, emberségesebb, az ember természetéhez közelebb áll, mint a jelenlegi. Mindenesetre nem véletlen, hogy a civil társadalmak kívánatossága vagy elnyomása egy-egy társadalmi berendezkedésben – annak végső céljától függően – kulcskérdés a kormányok, az uralkodó politika számára.

Az erkölcs kapcsolódását a civil társadalomhoz Bodó Barna és Fricz Tamás vezeti le gyakorlati megközelítésben. Fricz Tamás a civil társadalom történeti kialakulásának megrajzolásával, Bodó Barna a civilek kisebbségi létének esetével támasztja alá, hogy a civil létmód összefügg az emberi szabadsággal, önrendelkezéssel, célra irányultsággal, önzetlenséggel, tehát az erkölcsiséggel. „Civil az, aki önmaga lehet, akit nem utasítanak, nem rendelkeznek vele. Teszi, mert szereti és van rá ideje, valamint ereje. [...] Az igazi civil azért vállal szolgálatot, mert adni akar, cselekedni kíván másokért, egy cél érdekében.” (72. old.) Visszacsend tehát az Aquinói Tamás- i bevezetés.

A Civil etikai kódex rokonságot mutat más munkákkal is: Luigino Bruni, Stefano Zamagni: Civil gazdaság, hatékonyság, méltányosság, köz-jóllét című művéhez akár előtanulmányként is szolgálhat. A könyv a gazdaság terén mutatja be ugyanazt az összefüggést, mint Papp Miklósé a politika, társadalom, etika körében, s rámutat arra is, hogy a gazdasági gondolkodás akkor volt a „talpán” (11. old), amikor a civil társadalom eszmei táptalaja táplálta. S ez nem más, mint az ókori görög, és középkori keresztény erkölcsi gondolkodásmód hatása az emberképre, és az erre ráépülő gazdasági rendre. Amint az előbb a civil gondolkodás önzetlenségéről, másokért való létéről szóltunk Bodó Barna szavaival, addig Antonio Genovesi, 18. századi itáliai civil közgazdász kimondja: a [civil] gazdasági tevékenység célja a „köz-jóllét”, vagyis az emberek boldogsága. Tehát a civil „elem”, az ember, hatással van a struktúrára (gazdasági rendre) és értékrendjéhez hasonlóvá teszi annak minőségét. A Civil etikai kódex is beszél struktúrákról, a civil gondolat, civil ember intézményesüléséről. Ezért az állam és a civil társadalom viszonya nagy hangsúlyt kap a

könyvben. Fritz Tamás így ír erről: „Stabil és tartós demokrácia csak ott fejlődhet ki, ahol egy jól kiépített, tagolt, intézményesedett civil társadalomra épül fel egy demokratikusan működő, erkölcsi normákat betartó állam. *Az alap tehát a civil társadalom, amely azonban nem sokra jutna a közjó iránt elkötelezett, demokratikus jogállam nélkül.*” (96. old.) A struktúra (állam) visszahatása megvan, de az alap a civil társadalom.

A közjó az Egyház társadalmi tanításának egyik alappillére. A civil társadalom és a közjó (mint emberi kiteljesedés egyéni és közösségi szinten egyaránt) vonatkozásba hozása mutatja, hogy keresztény társadalmi elvek és a civil elvek egy töről fakadnak. A közjó, mint egy közösség, társadalom, állam működésének célja, utal arra, hogy a kisebb vagy nagyobb közösség tagjai – a perszonalizmus által is leírva – így élnek: az én önérdékemben a másik ember jóllétének az akarása is benne van. Közjó és önzetlenség, közjó és civil erények: kéz a kézben járnak. Nem véletlen, hogy a közjó említése, körülírása oly gyakori a Civil etikai kódexben.

Papp Miklós az utószóban az elit rejtőzködéséről beszél. Az elitről, akik kovászként működnek, „vágják az új utat” (111.old.), akik letéteményesei egy új rendnek. Mindnyájan lehetünk elitek, szabadságunkon áll, választunk-e egy civil utat, vagy fogaskerekei maradunk egy gépezetnek.

Aki az értéket választja, annak melegen ajánlom a Civil etikai kódex olvasását, mert „Ez a kötet összegyűjti azokat az alapértékeket, amelyek a közösségi együttélés során mindannyiunk számára követendők” „általános emberi magatartási szabályok” (Dr. Csizmadia László Előszava, 13. old.), s végül erre utal az „erény struktúráinak” elve is, amely szerint „Minden lélek, mely magasabbra tör, emeli a világot is.” (Elizabeth Leseur, 1918)¹

Baritz Sarolta Laura OP

¹ II. János Pál pápa, a *Reconciliatio et poenitentia* című apostoli buzdításában beszél a bűn struktúráiról és az erény struktúráiról. Az erény struktúráinak 20. század eleji szószólója Elizabeth Leseur, francia író, akitől az apostoli buzdításban is megtalálható idézet származik.